

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН СІАУЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ БЕЛАРУСІ І УПРАЎЛЕННЯ ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СНК БССР

27 (550)

Субота, 22 снежня 1945 г.

Цана 50 кап.

МАКСІМ ТАНК

ІНФАРМАЦЫІНАЕ ПАВЕДАМЛЕННЕ

12 снежня адбыўся пленум Цэнтральнага Камітэта КП(б) Беларусі. Пленум заслухаў і абмеркаваў даклад сакратара ЦК КП(б) Беларусі тав. П. К. Панамарніка «Аб задачах партыйных арганізацый КП(б) Беларусі ў сувязі з выбарамі ў Вярхоўны Совет Саюза ССР».

У спрэчках па дакладзе выступілі: сакратар Суражскага РК КП(б)Б т. Кавалеўскі Т. Р., сакратар Барысаўскага ГК КП(б)Б т. Тамашэвіч В. А., сакратар Баранавіцкага абкома КП(б)Б т. Тур І. П., сакратар Мінскага ГК КП(б)Б т. Горын В. А., сакратар ЦК ЛКСМБ т. Зіманін М. В., сакратар Гомельскага ГК КП(б)Б т. Барыкін Е. І., сакратар Брэсцкага абкома КП(б)Б т. Туціцын М. Н., сакратар Бабруйскага абкома КП(б)Б т. Паліцкі А. А., сакратар Пінскага абкома КП(б)Б т. Ляхаў Ф. А., нам. Палітупраўлення Баранавіцкай вайскавай акругі т. Казінцаў С. Б., сакратар Іванаўскага РК КП(б)Б т. Міроненка Т. А.

Пленум прыняў адпаведнае рашэнне.

ПАСЛЯВАЕННЫЯ ТЭМЫ

Чалавек прышоў з вайны. Перад ім расцілацца бяскрайні прасторы роднай зямлі, якую ён адваіваў у лютага ворага.

Пасля цяжкіх нягод вайны ён бярэцца за пласчэнню справу адбудовы родных гарадоў, заводаў, вёсак, калгасаў. Ён працуе ўпарта і нястомна, бо ведае, што робіць гэта для свайго дабра, для дабра свайго сям'і, народа і роднай дзяржавы. Але чалавек, які прышоў з вайны, павінен бачыць, што будзе наперадзе, да якой прывабнай і прыгожай будучыні прывядуць яго намаганні.

адмоўнага, што яшчэ засталася, як спадчына мінулага. Але і тут змрочныя фарбы зусім недарэчны. І пры паказе нашай гіганцкай барацьбы з немцам асобныя пісьменнікі няправільна арыентауюць чытача. У прыватнасці, памылкова ацэньваюцца паводзіны немцаў у імперыялістычную вайну 1914 года.

Цяпер, калі наша літаратура стаіць перад вялікай задачай — паказаць міру аднаўленчую працу, пісьменнікі павінны асабліва дбаць аб узнiццi свайго ідэянага і палітычнага ўзроўню, каб даць правільнае і высока-мастацкае адлюстраванне рэчаіснасці.

Духовную зброю павінны даць яму пісьменнікі — інжынеры чалавечых душ. Яны мусяць не толькі паказаць у творах вобраз гэтага сумленнага воіна і працаўніка, але і заарыентаваць у будучыню — паказаць прыгожыя перспектывы, што разгортваюцца перад ім і яго дзецьмі.

Вялізарныя змены адбыліся ў нашым народзе за гады Айчынай вайны. Народ, што змагаўся за свабоду, чысць і незалежнасць свайго радзімы, яшчэ больш згуртаваўся вакол свайго камуністычнай партыі і нашага правадара таварыша Сталіна. Савецкія людзі поўна рашучасці аднавіць свае гарады, заводы, фабрыкі, вёскі, калгасы, поўна рашучасці зрабіць іх яшчэ больш прыгожымі і багатымі.

Аднак, задача паказаць аднаўленчую працу ў нашай краіне не выключнае далейшага адлюстравання героямі нашага народа ў перыяд Айчынай вайны. Беларускі народ унёсў слаўную старонку ў гісторыю барацьбы за чысць, свабоду і незалежнасць Савецкай радзімы. Слава партызан Беларусі прарываецца на ўвесь свет. Але глыбокіх твораў аб гэтым у нас яшчэ мала, асабліва ў галіне мастацкай прозы.

Народ чакае вялікіх звестак аб сваіх слаўных справах. Але для таго, каб гэтыя звесткі з'явіліся, патрэбна вялікая падрыхтоўчая праца.

Мастацкія нарысы аб гераічных падзеях Беларусі шмат у чым былі тут дапамагалі. І яшчэ — трэба даць ім вышэйшы сям'і тэмаў, каб яны з'явіліся ў нашай літаратуры.

Дваіны працаўнік на заводзе думае аб тым, каб выпусіць прадукцыі больш і лепшай якасці, чым да вайны, добры кагасяк кляпоціцца аб тым, каб яго к'гас быў багатым і кожны, як належыць, у ім працаваў. Усё гэта пакуль не адлюстравана нашымі пісьменнікамі, а некаторыя, наогул, недадаткова ведаюць, што робіцца сярод вобчых і сялян-калгаснікаў. Пісьменнікі мала бачаць у іх асродкі.

Калі нас не можа задаволіць лік твораў на тэмы мірнай аднаўленчай працы, дык яшчэ горш абстаіць справа з якасцю тых твораў, якія напісаны на гэтыя тэмы.

Бывае выдатна, якім гераічным подзвігам была праца савецкіх жанчын у гэтую вайну. Аднак, асобныя аўтары, з прычыны няведання жыцця, вульгарыруюць паказ ролі жанчын у будучыню і стваральнай працы ў краіне. Нам вядома, якім святкам для ўсіх савецкіх людзей з'яўляецца зварот з арміі сына, брата, мужа, які кляпоціцца пра вайнаўважлівасць дзяржавы і савецкай грамадскасці. Але пасобныя пісьменнікі іваю-такі, з прычыны няведання жыцця, паказваюць гэты зварот у змрочных, чорных фарбах. Вядомы і другія памылкі пісьменнікаў. Некаторыя аўтары, імкнучыся паказаць асобна адмоўна бытавыя з'явы, так раздуваюць іх, што не заўважаюць у жыцці таго сапраўднага магутнага і здаровага, на фоне якога гэтыя з'явы ў рэчаіснасці выглядаюць мізэрна. Гэта не азначае, вядома, што пісьменнік не павінен выкрываць таго

бывае шыях і шыях тых злучэнняў, якімі яны кіравалі. Беларускім партызанам, што валодаюць каштоўнейшым фактычным матэрыялам, пісьменнікі маглі б дапамагчы па-мастацку расказаць пра тых найцікавейшых эпізодаў, якімі запоўнены іх баявы шыях.

У нас яшчэ не створана ніякай пра гераічныя атрыды партызан, якімі кіраваў генерал-маёр Казлоў. Яго атрыды дзеінічалі на Міншчыне, на Палессі і складалі цэлую партызанскую армію. Няма ніякі і пра бацьку Міная — аднаго з пачынальнікаў партызанскай барацьбы на Беларусі — партызана двух вайн. Справы Героя Савецкага Саюза Маркава, яго асабістая мужнасць, ужо цяпер здаюцца нам неверагоднымі, а між тым, ёсць сотні партызан, што да дробней ведаюць гэтыя справы і самі дапамагалі іх здзейсніць. Маркаў з'яўляўся ў асродкі немцаў то ў форме нямецкага палкоўніка, то ў звычайным партызанскім кашушкі, забіваў і расстрэльваў гітлераўскіх рабаўнікоў, наводзічы жак і паніку на ворага.

Гэта ўдзячны матэрыял для п'есы, апавесці для юнацтва, рамана. Такіх герояў у Беларусі нямае, і пра іх мусяць ведаць чытач.

Пленум Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі, які не забаве абярэцца, павінен паказаць поспехі і дасягненні беларускай савецкай літаратуры за гады Айчынай вайны, усурьці ідэянага і мастацкага хібы асобных твораў, вызначыць шыяхі далейшага росквіту нашай літаратуры.

стакія твора з гісторыі свайго народа. Чым можа задаволіць наша літаратура гэты, цалкам зразумелы з інтэлектуальнай і абсалютна нічым.

Тэма казацка-сялянскіх паўстанняў на Беларусі ў XV—XVI стагоддзях, тэма барацьбы гарадскіх рамеснікаў супроць сацыяльнага, нацыянальнага і рэлігійнага прыгнёту, тэма Вялікай Пачынай вайны, якая ў значнай частцы свайго адбывалася на беларускай зямлі, не толькі не ўзняты, але нават і не закрануты ў нашай літаратуры. Праўда, праца над гістарычнай тэмай з'яўляецца для пісьменніка вельмі адказнай і нялёгкай. Яна патрабуе велікай мінулага ва ўсіх дэталі і падрабязнасцях, тонкага адчування ім каларыта эпохі, уважлівасці і ўдумлівага вывучэння дакументаў і матэрыялаў. Але праца гэтая цалкам апраўдаецца той вялікай карысцю, якую яна можа і павінна прынесці. Гэтай працы патрабуе ад нас далейшае развіццё беларускай савецкай літаратуры.

Мне здаецца, што пытанне аб гістарычнай тэме павінна з'явіцца есбэ неадкладна ў працах пленума ЦСНБ.

Зварот таварыша СТАЛІНА з водпуску

17 снежня Старшыня Савета Народных Камісараў СССР таварыш Сталін вярнуўся з водпуску ў Маскву і прыступіў да выканання сваіх абавязкаў. (ТАСС)

ДА ВЫБАРЧАЙ КАМПАНІІ

Работнікі мастацтва у участковых выбарчых камісіях гор. Мінска

У рад участковых камісій гор. Мінска па выбарах у Вярхоўны Совет СССР уваходзяць прадстаўнікі розных калектываў работнікаў мастацтва.

У выбарчым участку № 1 Сталінскага раёна членам камісіі з'яўляецца тав. Е. Дунаеў-Міроўч (ад калектыва тэатра імя Янкі Купалы); членам камісіі участка № 3 — тав. С. Станюта (ад калектыва тэатра імя Янкі Купалы); членам камісіі участка № 4 — тав. Ул. Дзядюшка (тэатр імя Янкі Купалы); старшынёй выбарчай камісіі участка № 7 вызначана тав. Н. Коржыцкая (ад профсаюза работнікаў мастацтва); членам гэтай-жа камісіі — тав. Б. Ямпольскі (ад тэатра імя Янкі Купалы); тав. Л. Рахленка (тэатр імя Янкі Купалы) вызначаны членам камісіі участка № 8. У склад камісіі участка № 15 уваходзіць тав. О. Галіна — Александровская (ад тэатра імя Янкі Купалы). Ад калектыва работнікаў кансерваторыі

дзі ў склад выбарчай камісіі участка № 25 Варшавскага раёна уваходзіць тав. І. Бакун; у склад камісіі участка № 26 — т. Т. Тарасенка і В. Чыслава (ад работнікаў тэатра оперы і балета). Намеснікам старшыні выбарчай камісіі участка № 28 — тав. М. Чысты (ад камуністычнай арганізацыі тэатра оперы і балета). Старшынёй выбарчай камісіі участка № 33 вызначаны тав. Т. Максецкі (ад профарганізацыі тэатра оперы і балета), яго намеснікам з'яўляецца тав. М. Дзянісаў, сакратаром — тав. А. Баранав. Членамі гэтай камісіі з'яўляюцца т. т. Н. Гульям, К. Калітоўская і І. Гугель — усе яны вызлучаны калектывам работнікаў тэатра оперы і балета. У склад камісіі участка № 38 уваходзіць т. т. А. Заборскі і Р. Сімена (ад работнікаў тэатра оперы і балета). Намеснікам старшынёй выбарчага участка № 39 вызначаны тав. Н. Пугалеўскі (ад профарганізацыі Радзёмкамітэта).

Калектыву студэнтаў і выкладчыкаў Беларускай Дзяржаўнай кансерваторыі актыўна ўключыўся ў падрыхтоўку да выбараў у Вярхоўны Совет СССР.

Вызначаны калектыву «Пітэраў», які складаецца з 19-ці чалавек. Яго ўзначальвае кіраўнік вайскавай кафедры тав. Д. Перчыкін. Агітатары праслухалі інструкцыйны даклад «Аб аднаўленні аб'ектаў культуры ў Беларусі» ў ЦК КП(б) Беларусі і Вярхоўны Совет СССР» і «Сталінская Канстытуцыя». На гэтыя тэмы праведзены ўжо чатыры гутаркі з выбарчыкамі участка, што прымаюцца да кансерваторыі.

літаратуры для бібліятэкі-перасоўкі. Таксама ўдзельнічае ў правядзенні кампаніі Кобрыцкага раённага бібліятэка (Брэсцкая абласць).

Для мастацкага абслугоўвання прадвыбарчай кампаніі ў гарады нашай Рэспублікі выхала спецыяльная група салістаў хора і балета, а таксама група музыкантаў Беларускага Дзяржаўнага ансамбля песні і танца (пад кіраўніцтвам Р. Шырмы). Яны наладжваюць канцэрты ў Магілёве, Паліску, Віцебску, Оршы, Маладзечне і Гродні.

Бібліятэкі нашай рэспублікі актыўна ўдзельнічаюць у прадвыбарчай кампаніі. Цікавыя метады агітацыйнай работы выкарыстоўвае Чэрвеньская раённая бібліятэка (Мінская обл.). Памяшканне бібліятэкі ўпрыгожана плакатамі і прадвыбарчымі заклікамі. Арганізаваны фота-выстаўка, выстаўка выбарчай літаратуры і газетных выразак аб ходзе кампаніі.

У бібліятэцы падбіраецца адпаведная літаратура для агітараў і прапагандаістаў. Праводзіцца калектывнае чытанне газет і мастацкай літаратуры. Працаўнікі бібліятэкі выязджаюць у калгасы раёна. Загандыча бібліятэкі тав. Н. Мурашка падарала спецыяльны комплекс

Аддзел літаратурна-драматычнага вышчання Рэспубліканскага радыёкамітэта праводзіць рад спецыяльных перадач, прысвечаных выбарам у Вярхоўны Совет СССР.

Ужо адбылася літаратурна-музычная перадача на тэму: «Вялікі Сталінскі закон». Рыхтуецца шыкл перадач на наступныя тэмы: «Слава роднай Чырвонай Арміі», «Партызаны, партызаны — беларускія сыны», «Заслона», «Партыя Леніна, партыя Сталіна нас ад перамогі да перамогі вядзе», «Масква — сэрца Радзімы», «Беларусь узначальвае», «Слова аб Радзіме», «Зара будучыні» (аб аднаўленні Беларусі) і «Народ выбірае».

Аб прапагандзе мастацкай літаратуры

Вялікае значэнне ў справе папулярнасці мастацкай літаратуры ў масах маюць навучальныя ўстановы, клубы і тэатры. Але пісьменнікі ў іх амаль зусім не бачаюць. Таму, на нашу ажал, патрэбна стварыць пры Праўленні Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР лекцыйнае бюро па прапагандзе мастацкай літаратуры, якое-б сістэмачна і планова арганізоўвала выступленні беларускіх пісьменнікаў на прадпрыемствах, у часцях Чырвонай Арміі, гарадскіх клубах і ў навучальных установах.

Пара ўжо таксама абмеркаваць і пытанне стварэння клуба ССП.

Беларускія цэнтральныя газеты, і орган ЦСНБ «Літаратура і Мастацтва» уважліва сочаць за

тэмы, каб кожная навінка на літаратурна-тэатральным фронце была своечасова адценна. Але гэты спосаб прапаганды мастацкіх твораў набыў у нас не зусім мажанданы характар. Справа ў тым, што кожнаму твору, як правіла, прысвячаецца толькі адзін артыкул і калі гэты артыкул надрукаваны ў «Звяздзе», або ў «Советской Белоруссии», дык ён абавязкова ўжо лічыцца законадаўчым. Няма абмеркавання, усебаковага абгаварэння твораў ці спектакляў.

Трэба яшчэ раз беларускаму друку напаміць пастанову ЦК ВКП(б) аб крытыцы і бібліяграфіі ад 1940 года, каб ён зрабіў з гэтай пастановы неабходныя вывады.

ТРЫ ВЕРШЫ

ПАЭТУ

Я не ведаю, брат мой, калі
Прыдзеш ты, і якая з камет
Шне ўсвясвятляючы след
Над прасторами нашай зямлі.

Толькі я ўжо чакаю шмат дзён
Весткі пра нараджэнне тваё,
Каб з вальхам прынесці паклон
І злажыць прывітанне сваё.

Прыдзеш ты ў шчаслівыя дні
І мо' толькі з легендаў, былі
Будзеш ведаць пра годы вайны,
Што ў палэх палымом парасі.

Дзікім здаецца табе наш напеў
І гудзім нашых рыфмаў метал.
Што калісьці ў атаках грэмеў,
У абвалах лавінаў і скал.

Вінаваты майстры, не руда,—
Хоп і ў песні той чупеда гарт,
Што клікам быў даватараў дач
І сталам сталінградскіх гарнат.

Не пратазам, жывою рукой
Ты грань кожную выкладзі лепш,
І познае адбтай зарой
Надзвычайнай лосгранаці верш.

Заучыш спектары слоў і травы,
Злучыш рэчышчы зораў і рэк,—
Так як фарбы агню і крыві
Мы злучылі ў суровы ішч век.

І таму, калі ноч за вакном
Кіне млечны свой шлях праз
Грунне ў шыбы і кржкне:—Устані!
Туман, драў,
Жду—мо' нехта з пракожных ці гром
Грунне ў шыбы і кржкне:—Устані!

Той, каго ты чакаеш, прышоў!—
І замурчыў усе шлохі драў,
І з далёкіх жытнёвых палёў
Прагучыць калыханкі напеў.

ШОПЭН

Каго у Лазенках паўночнай парой,
У змрочных асалях, глухіх пералесках,
Каля апусцеўшых муроў каралеўскіх
Настомна шукае нямецкі канвой?

Мо' цень бегляца з-за драгоў
Асвенціма
Уцякла ад смяротнай пагоні сюды?
Мо' анойдзены месціцаў народных
Сляды?

Не, каты прайшлі, не заўважышы,
Міма.

Ім трэба быў той, чые гукі жылі
У дыханні мільёнаў, у наскораных
Сэрцах,
Хто на акрываўленай польскай зямлі
Народу свайму гаварыў аб басмерці.

І вось акружылі Шопэна яны,
Прыкладамі ударылі ў бронзавы
Помнік.

І з арфы разбітай, з парванай струны
Маланкімі гукі рвануліся ў поўнач.

Іх не заглушыў прагрымёўшы ўзрыў,
Што ўзніў аж да зораў граніт
П'едэстала,—
Акорд за акордам зрываўся і пільну,
І сіла камічная ў іх нарастала.

І сёння ў Лазенках, над кронамі
Драў,
Над прахам Варшавы, над ценямі
Паўшых,
Над светам, дзе бой за свабоду
Грымёў,—
Лунаюць акорды жалобнага марша.

СВЯТА ў ТАЛІНЕ

Усё тут было нібы казачны сон:
Камені і людзі, і горад,
І вытканы ў зоры нябёс паросон,
І штормам узрытае мора.

Яно нам ўсю ноч адпачыць не дало,
З салёных змываючы скаляў,
З гарматамі, з мачтамі, в ветрам
раўно—
Салют перамогі спявала.

А з месяца чары лілося віно
У нашы баклагі, ў далоні.
Яго мы пілі, і ў сэрцы яго
Агіём палыхае слягоння.

Вячэрняе сонца мы несці здалі
На крылах свайго самалёта,
Пахулі не апала яго ў заліў,
За мачты Балтыйскага флота.

І вось перад намі зазаялі на міг
Святочныя свечы граніта—
Чырвоныя вежы: і Карлегерг,
І грузная Пакс Маргарыта.

Крутымі завулкамі наш праваднік
Вышэй і вышэй нас узводзіў.
Аж, бачым, ужо запалалі агні
Мінулых падзей і стагоддзёў.

Літаратурныя навіны

Дзяржаўнае Выдавецтва БССР выдала кнігу твораў В. І. Дуліна-Марцінкевіча. У гэтай кнізе змешчаны вершаваныя апавесці «Гапон», «Вечарніцы», «Шчадроўскія дажнінкі» і «Купалле». Надрукаваны таксама камедыі «Пінская шляхта» і «Залёты». Уступны артыкул В. Барысенкі.

Вышэй за друку альманах рускай секцыі Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР «Отчизна» пад рэдакцыяй К. Крапіна, М. Клімковіча, В. Самуціна, Н. Горцава і Я. Салдоўскага.

Альманах пачынаецца вершам Міхаіла Галоднага «Белорусь». Таксама змешчаны вершы Канстанціна Цітова, Сяргея Кошчкіна, Арона Куперштока, Пятра Ваўкадаева, В. Ваўкадава, С. Смірнова, В. Каратшэўскага, Л. Токарава, У. Белькова і Н. Ткачова; апавяданні Н. Паграбянкі, Міхаіла Хрысціча, Яфіма Салдоўскага, Фёдара Косцікава і Рамана Эльмара.

У выдавецтве «Советский писатель» (Масква) вышаў з друку зборнік вершаў беларускага паэта Анатоля Астрыкі «Лесные огни». У зборнік увайшлі вершы аб партызанскай барацьбе на Беларусі.

Першае паседжанне журы

Дзямі адбылося першае паседжанне журы конкурсу на лепшую п'есу для гурткаў мастацкай самадзейнасці. Дырэктар Рэспубліканскага Дома Народнай Творчасці БССР тав. Ярмаўна паведаміла, што на конкурс паступіла 53 п'есы.

Было разгледжана адзінаццаць п'ес. У абмеркаванні прынялі ўдзел: Я. Колас, Е. Міроўч, М. Клімковіч, Я. Рамановіч, Ул. Няфёд, А. Есакю. Да прэміравання рэкамендваны п'есы: «У Налібоцкай пушчы», «У будаўнічым трэсце», «Добра, калі добра качаецца», «Такі ўжо лёс», «Свае людзі» і «Маленькая змарка».

Мне здаецца, што зусім слушна таксама звярнуць увагу і на пытанні пэдагагічнай формы, пытанні мовы, рытма, рыфмы — гэтыя адвечныя арыбуты паэтычнага майстэрства.

Вырашэннем усіх гэтых пытанняў пленум дапаможа нашай пазіі ўзняцца на яшчэ больш высокі ўзровень.

А. ЗАРЫЦКІ.

На выстаўцы работ майстроў беларускай народнай творчасці ў гор. Мінску.

Пра гістарычнае мінулае

У літаратуры некаторых братніх рэспублік наглядзецца празмернае дехаленне гістарычнай тэматыкай. Гістарычная тэма і ў прозе, і ў паэзіі, і ў драматургіі пераважае часам над улім. У нас наглядзецца адваротная з'ява. Гістарычная тэма ў беларускай літаратуры амаль зусім адсутнічае. Больш таго, у нас няма нават яшчэ да гэта часу ніводнага падручніка па гісторыі Беларусі, ніводнай навукова-папулярнай кнігі, прысвечанай таму ці іншам, эпізоду з багатага і гераічнага мінулага беларускага народа. Між тым, у народных масах Беларусі і, асабліва, сярод нашай моладзі, студэнтаў і вучняў сярэдняй школы з кожным днём расце і пашыраецца зацікаўленасць да слэўнага гістарычнага мінулага свайго краіны.

Чытач хоча ведаць аб жыцці і дзейнасці выдатных людзей свайго народа не толькі з маленіхкіх нататак у газетах і часопісах. Ён хоча мець на свайго палцы кнігі пра гістарычнае мінулае талцы кнігі і старадаўнія гарадоў свайх, як Мінск, Паліцк, Віцебск, Гродна, Навагрудак, Пінск і шмат іншых. Ён хоча мець сур'ёзныя і дакладныя ма-

Віт. ВОЛЬСКІ.

Ал. Зарыцкі, Анат. Вялюгін

ПАЭТЫЧНАЯ СТАЛАСЦЬ

Вышлі з друку «Вибраныя творы» Пятруся Броўкі. У гэтай кнізе сабраны лепшыя вершы і паэмы, якія стварыў за апошнія трынаццаць год паэт.

Пятрусь Броўка — прадстаўнік такога пакалення паэтаў нашай краіны, творчае асвоўвае якасці фармавалася на умовах савецкага ладу, паэтычная сталасць якіх спеца на свабоднай зямлі бацькаўшчыны, асветлена сонцам ленінска-сталінскай ідэі, што на неомывальна вышчыню ўзялі веліч працоўнага чалавека.

Закаханыя юнацкім сэрцам у бары і дарогі роднай Беларусі, паэтычны аднагодкі Пятруся Броўкі выхоўваліся на лепшых дэмакратычных традыцыях нашай дзяржавы. Літаратура і новае савецкае паэзію, што грэмела з брацкага усходу голасам Уладзімера Маякоўскага.

Аб сваёй паэтычнай радаслоўнай Броўка моцна сказаў у суровай дні Вялікай Айчыннай вайны:

Зямля Беларусі! Зялёныя долины,
З крыніц тых частых пад шумнай
Вірорай
Зачэрпнулі думы Купала і Колас,
На кожнай сцяжыне іх песня і голас
З тваёй журбою і ўдэхай тваёй.

У 1938 годзе Броўка напісаў верш «Палеская дарога». Гэты верш раней ва ўсе цікавіць нас з таго боку, што ен чула і нахвана вызначыць творчы дыяпазон Пятруся Броўкі, які паэта-сучасніка, паэта грамадзянскага парасу:

Узлеты шуму оаровага,
Густы ашывы настой...
Вяжам бітая дарога
Над самым Прыпяццю-ракой.
Цясе, далекую, прыслушы,
Над морам кінуты сляды,
Усе шляхі перахадзішы,
І зноў вяртаюся сюды,
І тут, шаслухаўшы з калгаса
Вясну доорую пра дом,
Свяжыя за тэлеграмы ТАСС'а,
За першы красавіцкі грым,
Краіны служыю дыхаанне...

І, паўшы ніц у шчымяно,
Мане узносыць разважанні
Над светам, боццам упершыню.
Я з думаю стаю аднай,
Пад гоманы ліпнёвых траў,
Што ўсей люомае краіны
Яшчэ і у марэх не пазнаў.
Аднак, мне памяцца узоры,
Што ў несе піша Днепралыстаў,
І невялікі горад Горы,
Які выдаць праз акіяны.
Паэт адчувае дыханне зямлі, якая правірае свой пульс «са Спаськай вежаю крэмяля», і прадачыць той час, калі:

Паду пад грукаты гарматы
У паходным маршавым страі,
Сваіх таварышаў багата
Сустрэну побач у баі.
Мо' ў часе наступу начнога,
Паслана ротаю ў дзор,
Цябе сустрэну я, дарога,
Паміж другіх лясоў, азёр.

*) Пятрусь Броўка «Вибраныя творы», Дзяржаўнае Выдавецтва БССР, Мінск, 1945 г.

Сябры, што край абаранялі,
Сумешы ворага разбіць,
Са мной прысядуч на прывале
У лень сасновы адпачыць.
І мя ўспомнім, як сядзелі
Калісьці разам на ліру,—
Тбілісі, Шота Руставелі,
Джамбула гучную дабру...
У часе Вялікай Айчыннай вайны зямлякі паэта сапраўды сустрэліся з гэтай дарогай славы і перамогі савецкай зброі і на Карпатах, і ў Венгерскай пушце, і ў Берліне.

З'яўляючыся ўдзельнікам гераічнай барацьбы савецкага народа з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, Броўка стварыў багата вершаў аб Айчыннай вайне, якія, пэўна, будуць адзіны і нашым нашчадкамі. Мусяць, аб іх і дбаў паэт у часы горнай ростані са сваёй бацькаўшчынай, калі ў вершы «Байцам Беларусі» пісаў:

Мне нішто,
Мне нішто боль душы не заглушыць!
Я хачу аднаго—
Толькі-б зноўку прыйсці.

Сын расце у мяне...
Я павінен,
Я мушу
Усе ўладанні яму перадаць пры жыцці:

Палачанскае неба,
Што затканае ў зоры,
Неспакойна хвалі шырокай Дзвіны
І лясы, і палі,
І гаі, і азёры,
І крыніцы, ў якіх нашы думы відны.

Удала спалучаючы прысцяўную форму верша з глыбокім ідэявым зместам, паэт умеў знаходзіць трапныя, шчырыя словы, якія перадаюць думкі, пацудзі і заветныя мары народа. З гэтага пункту гледжання цікавым з'яўляецца выдому шырокаму колу чытачоў верш «Надзая-Надзая», дзе паэт апавядае аб трагічным лёсе беларускай дзяціны, замарданай нямецкімі катамі. Чытаючы «Надзая-Надзая», мы чамусьці прыгадваем традыцыйны народны галашэнні. Аднак, Броўка не механічна карыстаецца гатовым фальклорным узорам, а творча асэнсавуючы створаныя народам мастацкія скарбы, знаходзіць для свайго верша новыя слоўныя і рытмічныя адценні, якія робяць яго твор моцным:

З лісцем пажоўклым горкія слёзы
Падаюць, сыплюцца з усьей бярозы:
— Добрыя людзі, жальбу здыміце,
Лейей мяне вы, бярозу, спліціце.
Гэтую дзеўчыну знала я дзіцем...
Жоўтыя пясочак.
Зяленыя вяночак.
Сіняя вочкі,
Што васлічкі.

Моцна гучаць і такія вершы, як «Мінск», «Рана», «Маці», «Дахаты», «Вузел сечаў, беларусы», «Магіла бацькі» і «Каўказ».

Своеасаблівае месца сярод іх займае верш «Кастусь Каліноўскі», напісаны ў форме народнай легенды. У змрочныя дні акупацыі

На Беларусі
Па вясках ідуць пагалоскі—
З'явіўся Кастусь Каліноўскі.
Існуе ўсім вядомая сентацыя, што ў жорсткі час барацьбы з лютым ворагам народ уваскрэў і з сівамі явоку і ўзняў, як сімвалы сваёй непераможнасці, адны гераічных продкаў, адда-

ных барацьбітоў за справу народа. Для беларусоў такім чалавечым з'яўляецца таяды Кастусь Каліноўскі. Прачытаўшы першыя радкі верша, можна падумаць, што паэт будзе проста ілюстраваць «голю» сентацыю: «З'явіўся Кастусь Каліноўскі». Аднак, Броўка не ідзе па гэтым, праторанай шматлікай папярэднікам, ліні найменшага супрацьлення, ен знаходзіць трапныя сакравітыя дэталі жыццёвай прауды, што і зрабіла верш прызрыстам, гранична-простым і выразным творам, які ў такіх выпадках умоўна называюць народным. Кастусь Каліноўскі, што вырнуўся ваяваць на радзіму, аказваецца, а зусім не «гістарычная адана», а звычайны беларускі хлапчына з вазэрна-олакітнымі вачыма і серабрата-лянянай чупрынай, брыгадзёр трактарнай калоны з палескай МТС, і завуць яго Кастусь Каліна. Але за бязую партызанскую славу камандзіра атрада Кастуся Каліна народ назваў Кастусем Каліноўскім, імем, грозным для ворага.

Можна яшчэ шмат сказаць аб другіх вершах. У «Вибраных творах» гэта— «Палчаны», «Мядзелца», «Дождж», «Палесце». Або воль верш «Крыніца»:

Прысе, пад горкай
Бруцка крыніца,
У светлае крыніцы
Вадзіца-жывіца.

Лясамі, палямі
Праходзіць дарога.
Спявядца многа
Ля срэбра жывога.

Па конаўках, кубках
Струменьчык няспыны...
Лягчыюць пудыны,
Ясеюць часыны...

У сваім артыкуле мы багата адвядзім месца цытатам, для ілюстрацыі думак даючы слова самому аўтару, оо Пятрусь Броўка — паэт-лірык, лепшы яго вершы нельга пераказваць, для характарыстыкі іх, адзедца, найоольш падыходзіць уласны выраз аўтара: «крыніцы, ў якіх нашы думы відны».

У прызрыстых, моцных сваёй прастаце і шчырасцю творах адлюстраваны думкі і пацудзі народа.

Найбольш ярка праявіўся лірычны талент Пятруся Броўкі ў яго паэмах. Паэма «Праз горы і стэп» напісана паводле гістарычных матэрыялаў Самарскай дывізіі трынаццаці год перад гэтым. Лірычны герой паэмы— актывны ўдзельнік паходаў праслаўленай дывізіі — вядзе апавяданне ад сябе. Паэт узяў найбольш драматычны момант з баявога жыцця гераічных воянаў, калі іх дывізія, ведучы крывепралітыя баі з белымі генераламі, адыходзіла з баі на Маздок.

Гэта параўнальна невялікая паэма, аб якой многа гаварылася ў нашай крытыцы, напоўнена дыханнем эпохі грамадзянскай вайны. Надзвычай скупымі штрахамі, з вялікім парасам, выкарыстоўваючы ўсе сродкі мастацкага уздзення, майстарскія рытмічныя пераходы, нечаканую рыфму, трапныя свежыя зшэтэты, — аўтар стварыў яркія вообразы гераічных аборонцаў заваў Кастрычніка. За кожным радком адчуваецца стук гарачага чалавечага сэрца. Аўтар пераносіць чытача ў той далекі час, і чытач то бачыць перад сабой гераічных воянаў, якія імчацца праз зімовы ств, дзе «рвуцца дарогі бур-

дынаміты», то Кізіляр, куды «без ніякіх дазваляў па фронту прышоў тыфусовы пагар», то пераможны марш на мейлі-топаль. Жалезная воля да перамогі і ўменне перамагаць любыя цяжкасці— вось асноўныя рысы гэтай энэргічнай, пафаснай паэмы:

Э-пад дзясятага века труны
Нас узняла
Кастрычніка кроў...
Сваёй напружанасцю і імклівасцю
паэма нагадвае сталевую сцяўную пружыну.

За апошні час у нашай паэзіі з'явілася ніяма твораў, прысвечаных тэме звароту франтавоку на радзіму. Амаль усе яны вельмі аднастайны і шаблонны, так што адзіны ўспамі аб гэтай тэме асацыяруецца з нейкім гатовым трафарэтам.

Броўка накіх падшоў да тэмы звароту франтавоку на радзіму і адбуоўны разоўруаны фашыстам народнай гаспадаркі. яго паэма «Ясны Кут», напісаная ў 1944 годзе — твор, які хваляе чытача праудзясцю і шчырасцю.

Броўка пакізае пакалечанага вайной франтавіка-салдата, які вярнуўся ў свой калгас. Іа родных ніяк аказалася прашла ванна. Франтавік сустраў дома толькі аднаго дарослага мужчыну — дзед-партызана «Лукаша», у якога салдат калісьці працаваў падаскам. Уны ўдвох стаяць на ганку, і іхны сэрцы захоўваюцца ад гора — гэтак жудасна ўсэ зруінавана і скалечана выкол. Чытача моцна уражае малюнак вядуана вызваленай вяскі:

Вачым,
Вышлі жанчыны
І працуюць а пілоў,
На гумне хлапчане вахадаўся з касой,

Грушу-бэру старанна
Ад гарэлая кары
Ачычыце стары,
Што такое, адкуль куляміт?
Фронт?
Далека адсунуўся фронт,
Да яго многа вясак і сёл...

Мы глядзім з Лукашом навакол,
Нас усмешка сагрэла цяплом—
На вязы,
Над старым каласом,
Лядзцік уселіх нахрыты свой дом,
Дзі кляюцца сабе
Пакрысе,
Стаючы
На высокай назе.

Усё тут: і клэкат бусла, і хлапчане, што «вахадзілася з касой», і пануры, адзіны ў калгасе конь, якога знамільны мужчыны з нямецкай фурай у лесе, і Аўгінка, што калісьці нагадвала салдату светлячка, Аўгінка — кавалева дачка, якая знядужаная вяртаецца дадому з нямецкамі, — усё пададзена так непасрэдна, так па-чалавечаму цела, з такой сапраўднай душэўнасцю, што мимавольна выклікае спачуванне чытача.

Праз усю паэму прыходзіць рэфрэн, хоць і не вельмі арыгнальна, але працуючы:

Сын мой, сын,
Васілёк!
Васілёк — сын франтавіка, бацька не знашоў яго дома і не ведае, дзе ён — ці мо' загнуў, ці мо' забраны ў праклятыя Німеччыну, але франтавік, апавідаючы аб сваіх уражаннях на родных мясцінах, часта прыгадвае — «Сын мой,

сын, Васілёк!» Броўка не расшыфроўвае гэты рэфрэн, але і так зразумела, у чым справа. Так тонка і скупа выражана гэтым усё глыбіня чалавечага гора. Такімі-ж скупымі, але цёплымі радкамі паэт малое цяжкую працу аднаўлення.

Паэма «Беларусь» цікавіць нас удалым вырашэннем сацыяльна-гістарычных праблем у лірычным плане.

Паэма «Васілёк», напісаная ў 1930 годзе, адарвала пэўную ролю ў аслаўскай паэзіі. І гэта адзін з першых паэтычных твораў, у якім выдзелены вообраз вышай савецкай ачышчаны, прашоўшан пачэсны жыццёвы шлях ад пераважкі да знатнага чалавечка краіны сацыялізма. Калі паэма была напісана, хтосьні з крытыкаў заувяжылі, што партрэт ороўкаван гераіна мошта спісаны са знатнага календары, дэутата Вярхоўнага Савета БССР Кастрычніка Кувалы. Гэта дакументальнасць і вызначыла характар паэмы. Але нам здаецца, што аўтар не здолеў у гэтай паэме доора скампанавань сьлюжэт і рытмічна ўзгадзіць яе, што рошыць твор у значнай меры аднастайным і расціпнутым, гдэ аказалася омыло паграбона паэту падрабозна ашсваць увесь жыццёвы шлях гераіна, даваць яе вэршыяную ашыграфію. Карыстаючыся некаторымі выразамі Дзіліцкага, мы можам сказаць, што паэма «Васілёк» для Пятруся Броўкі з'явілася саасалюўным ватарыю, дзе ен, разгарнуўшы з усім прысцяўным яму талантам і тэмпераментам свае паэтычныя магчымасці, усё-ж не даоўся перамогі.

Што датычыцца «Паэмы пра Смалякоў», дык мы лічым, што яна, нягледзячы на шэраг доорых і трапных мясцін, для паэта з такімі вялікімі магчымасцямі, як Броўка, напісана даволі слава з-за сваёй рытарычнасці і зноў такі-ж таго «вершыянаў» ошыграфіі гераіна, што характэрна для парыса.

Трэба яшчэ сказаць аб арыгнальных рытмічных кодах, якія шырока ўжываюцца Броўкам. Выбар рытма для паэты—гэта тое самае, што выбар каіна для коніка. Не кожны можа прамачацца карерам на гарачым натуральным кані, што грызе цуглі і шалена ідэяцца ў боці, есьць не малая колькасць паэтычных «конікаў», якія едзіць акадэмічным тухрам па пратораных сцэжках на старых заезджаных клячах.

У чым-жа заключалася арыгнальнасць рытмікі Броўкі? Каб адказаць на гэтае пытанне, трэба яшчэ раз вярнуцца да яго паэм «Праз горы і стэп» і «Ясны Кут», дзе свежасць рытму паэта асабліва ярка акрэслена. Броўка, у пошуках свежых рытмічных узораў у беларускай паэзіі, не адзінокі. Ен ідзе ў раду тых, якія смела лямюць паэтычныя каноны. Часамі ен карыстаецца здабыткамі сваіх паэтычных сяброў, часамі яны яго, але заўсёды шукае своеасаблівага рытма. Вось адзін невялікі ўрывачак з паэмы «Ясны Кут»:

Ціха, ціха. Нікога нідзе.
Што-ж за зорка з-за рэчкі ідзе?—
Белы куляць, не твар,
Валасы, як той попел, як дым...

Вялікім асаблівасцю паэмы «Праз горы і стэп» з'яўляецца выкарыстанне «аўтарскага» рытму, які з'яўляецца пераходам ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

Мы устаем з Лукашом і глядзім,
Нас кідае у жар:
Гэта-ж наша дзяўчынка,
Аўгінка,
Кавалева дачка,
Што нагадвала нам светлячка.

Як далёка стаіць гэты рытмічны ўзор ад прэсных рытмічных штампав, якія ўжо наблілі аскаму, і рытм тут не самамета, а толькі сродак, з дапамогай якога аўтар чула перадае складаную чалавечую эмоцыю і переживанні.

Паэма «Праз горы і стэп» здзіўляе нас сваім надзвычайным рытмічным багачцем і рытмічным пераходамі. Бурны рытм паэмы захпляе чытача і нясе ва сабой, як хуткая рака плаўца.

Якая рознастайнасць рытмаў на працягу 6 старонак, то строгая:

Мы клялі вас тады,
Мінеральныя воды,
Быў абвешны снегам
Суровы Каўказ...
То імклівае:
Ледзяныя сек
Пясок—
Непрыхільныя стрэў
Маздок...
Гэта конікі едуць, праўда?..

Поўная адпаведнасць рытмічных пераходаў са зместам паэмы настолькі ясна, што ніякія тлумачэнні тут непатрэбны.

Гэты рытмічны размах і лірычная ўсхваляванасць, якімі прасякнуты творы Броўкі, сведчаць аб яго вялікім паэтычным тэмпераменце. Роўнадушных чалавечых радкоў вы не знойдзеце ў гэтага паэта.

Мова яго твораў вылучаецца сваёй сакавітасцю, чыстасцю, выразнасцю і адсутнасцю правіцылізмаў. Броўка шырока выкарыстоўвае скарбы народнай мовы, што дапамагае яму дабываць надзвычайную выразнасці і кандэнсаванасць паэтычнага радка. Вершы «Надзая-Надзая», «Кастусь Каліноўскі», «Палеская дарога», паэма «Праз горы і стэп» і «Ясны Кут» — вось яго творчы дасягненні, ад якіх прасціраюцца дарогі да яшчэ большых паэтычных поспехаў.

Вялікім асаблівасцю паэмы «Праз горы і стэп» з'яўляецца выкарыстанне «аўтарскага» рытму, які з'яўляецца пераходам ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

У гэтым асаблівасцю рытму з'яўляецца пераход ад звычайнага рытму да асаблівага.

Што уражае чытача пры першым уваж-лівым знамстве з сёнешняй беларускай прозаю? — Нізкая ідэяна-філасофская і мастацкая глыбока многія яе творы. Здавалася-б, што гады вялікай ачышчальнай ванна і сёнешнія дні мірнага жыцця беларускага народа далі нашым пісьменнікам творчы матэрыял для глыбокага філасофскага і мастацкага абгульвання, але, тым не меней, падаецца і факт пераважаюць над мастацкім вообразам, над чалавечым-героем у шмат якіх творах беларускай прозы. Гэта можна сказаць у дачыненні вельмі многіх твораў І. Гурскага, А. Стаховіча, Ус. Краўчанкі, М. Лупскава і некаторых маладых пісьменнікаў. У шматлікіх творах гэтых аўтараў няма глыбокага творчага пранікнення ў сутнасць узятай тэмы, і таму большасць апавяданняў маюць далёкае дачыненне да гэтага жанру мастацкай літаратуры. Яны спыніліся недае на грані мастацкага твора і газетна-га варыса, а то проста з'яўляюцца гібрэдам таго і другога. У такіх творах галоўным героем становіцца тая ці іншая падзея, а мастацкі вообраз чалавека—творцы гэтай падзеі—з'яўляецца толькі каментарам ці пасуным саудзельнікам яе. І такіх героў-падзей, героў-фактаў ніяма з'явілася ў творах беларускай прозы.

У апавяданні А. Якімовіча «У родным горадзе» вообраз чалавека нават не мае ні свайго імя, ні прозвішча. Аўтар проста называе яго «чалавечам», які пасля доўгіх год вайны прыхаў у свой родны разбураны горад. І галоўным героем з'яўляецца горад, які сюэтны факт апавядання, а прыхаўшы «чалавек» толькі каістатуе ў сваіх думках гэты страшны факт, прадстаўлены ў руінах былога прыгожага горада. Праўда, чалавек прыхаў шукаць сваю сям'ю, сярод руін ен знаходзіць свайго маленькага сына, але там, дзе павіна было пацэцца апавяданне аб новых, народжаных вайной

пацудях, незвычайных сустрэчах людзей, яно канчаецца. Чытач так і не даведаўся — якія думкі і пацудзі прывёў «чалавек» у свой горад, у сваю сям'ю пасля трох-чатырох год вайны і разлукі.

Пабяюся зазірнуць у душу свайго героя Змітрака Жалудовіча і М. Лупскаго ў апавяданні «Ганна Вырвіч». Раней салдат Змітрок Жалудовіч вылісаўся са шпіталю і паехаў у Сібір да невядомых жанчыны Ганны Вырвіч, ад якой ен атрымаў пасылку. Яго сустраўла старыя жанчына, вельмі падабная на маці салдата, якая загнула з усьей сям'ёй пад нямецкімі бомбамі. Ганна прапанавала Змітраку застацца жыць у яе. І усё. Апісаным толькі факт з «дадаткам» да яго сярата-салдата. А колькі ў такім факце чалавечай душэўнай прыгожасці, колькі пацуды абудзіла гэтая падзея ў сэрцы салдата! Але аб гэтым зноў-жа чытач нікога не даведаўся, бо ў апавяданні усё адбылося вельмі проста: прыхаў, сустраўся і застаўся жыць. Як быццам так і трэба было.

У другім сваім апавяданні «Восенні ноччу» М. Лупскаго прымусяў свайго героя—салдата Катлярэвіча забегчы пры адступленні дамоў, каб выратаваць сваю сям'ю. Але-ж як ен глыбока быў уражаны, калі даведаўся, што сям'ю яго эвакуіравалі ў Казах-стан. Гэты факт канчаткова пераканаў салдата, што сярод савецкіх людзей чалавек не загіне.

І тут аў

АЛЕСЬ ЕСАКОЎ

Уладзімер Крыловіч

(1895—1937 г. г.)

У гэтым годзе споўнілася пяцьдзят год з дня нараджэння заслужанага артыста БССР Уладзімера Мікалаевіча Крыловіча. І як шкада, што яго няма сярод нас у гэты святочны дні дваццаціпяцігоддзя Беларускага Дзяржаўнага Драматичнага Тэатра імя Янкі Купалы.

Крыловіч — артыст вялікай сілы, талент якога праявіўся больш за ўсё ў стварэнні вобразаў — моцных людскіх характараў, гуманных, чалавечалюбных, сапраўдных савецкіх грамадзян.

На Міншчыне, у Дзяржынскім раёне, ёсць невялікая вёска — Крыловічы, дзе ў 1895 годзе ў беднай сялянскай сям'і нарадзіўся Уладзімер Мікалаевіч Крыловіч. Цяжка гэта быў час. Бацька — амаль безземельны селянін-батрак вымушаны быў пераехаць у 1905 годзе ў горад Мінск. Тут ён аддаў дзесяцігадовага хлопчука вучыцца ў чыгуначную школу, а сам пайшоў працаваць стрэлачнікам.

Жыццё ў горадзе Уладзімера Мікалаевіча азнаменавалася збліжэннем з тэатральным мастацтвам. Ён пачаў вывучаць тэатр, знаёміцца з рускай і заходне-еўрапейскай драматургіяй, літаратурай, гісторыяй. Як вучню чыгуначнай школы, яму неабходна было працаваць тэлеграфістам на апаратах Морзе, але-ж яго больш вабілі рэпетыцыі ў клубе, якія раскрывалі перад ім новы свет. Побач з тэатральнай самаадукацыяй ён сістэматычна пачынае ўдзяляцца ў аматарскіх драматычных гуртках чыгуначнікаў, і сцэна робіцца для яго другой прафесіяй. У гэты час Крыловіч захапляецца драматычным Шэкспіра, Шылера і асабліва п'есамі А. Астроўскага і Н. Гоголя, у якіх пачаў неаднаразова браць удзел.

Сваю артыстычную дзейнасць Уладзімер Мікалаевіч пачаў з работ у вандорных «пабутовах» украінскіх трупак.

У верасні месяца 1920 года ў Мінску адкрыўся Беларускі Акадэмічны Тэатр драмы, у які праз год Наркомасветы БССР запрасіў У. М. Крыловіча ў якасці актара. Гэта быў тэатральны кабінет, што аб'ядноўваў тры трупы — беларускую, рускую і ўкраінскую. Прычым, у іх рэпертуары былі не толькі драматычныя спектаклі, але оперы і балеты.

Крыловіч адразу заняў вядучае месца ў тэатры. Яму, чалавеку, які марыў іграць караля Ліра, Івана Грознага, Керла Моора, — цяпер прадставілася магчымасць, хаця ў нейкай ступені, здэйсніць свае творчыя задумкі.

Пачаў Крыловіч стварэння вобразаў герояў беларускага народа. Такімі працамі і з'явіліся ў 1923 годзе вобразы Машкі і Кастуся Каліноўскага ў аднаіменных спектаклях, аўтарам і рэжысерам якіх быў Е. А. Міроўніч.

З пункту гледжання пастаўнавых прынцыпаў спектакль «Машка» быў вельмі блізім да спектакляў «пабутовага маларасійскага» тэатра. Тут былі і сцены, і танцы, і шмат яркіх і каларытных масавых сцэн. Усё гэта нагадвала казачную вольніцу, а Машка — барачыца быта вольнасці украінскага народа Кармелюка. Гэта вядомае было праверанае, бо ў старадаўнія часы — XV—XVI стагоддзі паўстанцы пераходзілі з Украіны на Беларусь і надвор'е.

У. М. Крыловіч, які доора ведаў стэль вандорных украінскіх тэатраў, здаваўся, павінен быў сыграць Машку, як традыцыйнага героя-рэзанаера. Аднак, Уладзімер Мікалаевіч па-свойму трактаваў краўніка паўстанцага народа. У Машку ён бачыў не толькі романтичнага рабозніка, а перш за ўсё — легендарнага героя, які ўдзямаў народ на барачыню супроць паноў. Машка-Крыловіч — народны мсцівец, чалавек з палымным сэрцам, шчыры сабра.

...У белай свіці, русавалосы, з высока-узнятай галавой і шчырачымі плячка-мужым і палымнымі, змагаўся Кастусь за долю і волю беднака-беларуса. Гэта быў выдатны беларускі рэвалюцыянер, кіраўні народнага паўстання 1863 года, дэмакрат, якому ні крыты, ні астрогі не перашкодзілі амагацца за інтарэсы сялян. Маршалку Лапе і мінскай шляхце не ўдалося схіліць на свой бок Кастуся Каліноўскага і такім чынам здэйсніць свае правакацыйныя планы. Асабліва ўдала паказана ў спектаклі роля Каліноўскага па стварэнню атрадаў паўстанцаў і яго канспірацыйнай працы. Ролю Каліноўскага выконваў Крыловіч. Вобраз яго Каліноўскага быў прасякнуты назломнай верай у народ і адданасцю вызваленчым ідэям. Нават пад шыбеніцай Каліноўскі не адмаўляецца ад сваіх поглядаў і пераконанняў.

Але Уладзімер Мікалаевіч меў не толькі багатую інтуіцыю, ён валодаў дасканалай акторскай тэхнікай. Досць прыгадаць хаця-б такія яго ролі, як Мудзі («Мешчанін у шляхецтве» — Мальера), Тарквіні («Жрэц Тарквіні» Паліванова), Граховіч і Ваводы («Перамога» і «Каваль-вавода» Е. Міроўніча), каб пераканацца ў гэтым.

Пачынаючы з 1927 года і на працягу дзесяцігоддзя, ён стварае вялікую колькасць вобразаў людзей сацыялістычнага грамадства. Большасць спектакляў, у якіх удзяляўся Уладзімер Мікалаевіч, былі пастаўлены рэжысёрам Е. А. Міроўнічам. Гэты чалавек з вялікім тэатральным веданнем, драматург, артыст і рэ-

жысёр, прышчапіў Крыловічу любоў да рэалістычнага тэатра. Ён навучыў яго ўпарта працаваць над вобразам, па-мастацку выяўляць кожную рысу ў яго характары, знаходзіць патрэбныя і яркія дэталі. Назіральны, з вялікай фантазіяй, артыст-мастак — Крыловіч заўсёды пярэдне вывучаў свайго героя ў тым асяроддзі, дзе ён працаваў і жыў. Калі, напрыклад, ён іграў рабочага-шклядува, дык наведваў гуту, знаёміўся з праца-сам вытворчасці на ёй, з людзьмі гуты. Тут ён прыглядаўся да характараў людзей, да іх паводзін, звычай, знешняга выгляду — да ўсяго таго, што можна было выкарыстаць у ролі.

Заслужаны артыст БССР У. М. Крыловіч.

Як актёр рэаліст, ён ствараў рад выдатных вобразаў нашых сучаснікаў, герояў, якія змагаўся на франтах грамадзянскай вайны, якія будавалі нашы заводы і фабрыкі, якія стваралі нашу культуру.

У спектаклях аб грамадзянскай вайне ім асабліва ярка былі сыграны ролі Шагабудаіна («Мяцех» Д. Фурманова, 1927 г.) і Вярышніна («Броненягін» У. Іванова, 1938 г.). Яго вобразы савецкіх камандзіраў — людзі з моцнай воляй, прынцыповыя, незломныя.

Вобраз Шчурава («Міжбур'е» Курдзіна, 1930 г.) — адзін з такіх вобразаў, у ім актёр зрабіў акцэнт на пачкае выхаванай ролі Чырвонай Арміі ва ўмовах мірнага часу.

Гэтыя вобразы сведчаць аб вялікай любові Крыловіча да сваёй радзімы, аб тым, што ён глыбока адчуваў савецкую рэвалюцыю і разумее савецкіх грамадзян. Незалежна ад памеру, а іншы раз нават і якасці літаратурнага матэрыялу, яму ўдавалася заўсёды ствараць яркія і запамінальныя вобразы, якія надоўга западалі ў душу гледача.

Цяпер цяжка сказаць, якія ролі больш за ўсё ўдалася артысту — гераічныя ці характарныя, але адно ясна, што ў кожнай ролі ён знаходзіў яе тыповыя асаблівасці, трапіны і толькі ёй уласцівыя рысы.

У 1928 годзе быў пастаўлены спектакль «Мост» Я. Рамановіча — п'еса аб шкодніках. Гэта была досць вострая сацыяльная драма, не пазаўляная момантаў авантурызма.

Герой п'есы Чужакоў — стары інжынер, што ваража сестру Кастрычкі, але які ў працэсе працы ўсвядоміў сваю памылку і пад уздзеяннем рабочых зрабіўся шчырым прыхільнікам савецкай улады.

Чужакоў у выкананні Крыловіча — вобраз складаны. З аднаго боку, ён у душы хавае думку аб жонцы і сыне, якія знаходзяцца ў эміграцыі, з другога — разумючы, што мае вялікія веды, вопыт, шчыра жадае аддаць іх сацыялістычнаму будаўніцтву.

Асабліва перакаўча паказана псіхалагічная барацьба Чужакова ў трэцім і чацвёртым актах, дзе той, нарэшце, вырашае: «Мост не будзе узарваны».

Іграў Крыловіч гэтую ролю мякка. Ва ўсім адчуваўся стары інтэлігент, які гаворыць нежэліцка, насцірожана. Рукаецца ён не спяшаючыся, думае павольна. Гэты спектакль прашоў звыш 200 разоў і нязменна карыстаўся вялікім поспехам.

Другой характэрнай роллю, якая атрымала прызнанне не толькі на беларускай сцэне, але і ў Маскве ў 1930 годзе на алімпійскае нацыянальных тэатраў, была роля старога майстра-вынаходца — шклядува Мароза з «Гуты» Р. Кобеца.

Калі ў вобразе Чужакова паказана другое нараджэнне чалавека, дык у Марозе было адлюстравана паступовае фарміраванне чалавека новага тыпу, які паходзіць з рабочага класа. Вызваленая праца абуджае ў чалавеку творчыя сілы. Мароз вынаходзіць шклявыдзімальную машыну. Стара вынаходца не толькі сам сумленна ставіцца да працы, але і настойліва дамагаецца такіх адносін і ад свайго вучня.

Пакаменная кепка, надзетая трохі набок, барадацы твар, акуляры, што спаўзлі на нос, хітрыя, з агеньчыкам, вочы. Як заўсёды, вонкавы малюнак вобраза зроблены выразна. Найнаўсць і прэцэзнасць, любоў да працы і да людзей,

шчырасць і непасрэднасць Мароза выдатна былі перададзены Крыловічам. Тут актёр ва ўсім вершы. Асабліва тонка былі выяўлены беларуская ветлівасць і гасцінасць старога рабочага.

Па-новаму былі сыграны артыстамі ролі камуністаў Карнейчыка («Канец дружбы» К. Крапіва, 1935 г.) і Бераста («Платон Крэчат» А. Карнейчука, 1936 г.).

У першай п'есе «Канец дружбы» К. Крапіва закраў вельмі цікавую праблему, праблему класавай прыроды дружбы. Крыловічу давялося іграць Карнейчыка — дырэктара завода сельска-гаспадарчых машын. Калі Лютынскі — яго стары сябра і папелічкі ў змганні з белапалкамі — стаў на шлях абароны кулацтва і прышчапіўшыцца, сапраўдны камуніст Карнейчык выкрывіў Лютынскага. Карнейчык Крыловіча — упарты, энергічны, сумленны чалавек, просты, жыццерадасны і чулы. У такой трактоўцы ён напамінаў Гая з п'есы «Мой друг» Н. Пагодзіна. Класавая непрымырасць, прышчывасць зрабілі асноўнымі рысамі ў характары Карнейчыка.

Партыйны работнік Бераст («Платон Крэчат») — крышталіны большэвік. У. М. Крыловіч знайшоў у ім чуласць, стрыманасць, вялікую сабранасць. Ён умеў па-партыйнаму вырашыць пытанні, расудзіць людзей, даць парады моладзі, з гонарам умеў трымаць сябе ў быту. Бераст добра разумее людзей, росціць у іх каштоўнае, ганьбіць непатрэбнае. Бераст-Крыловіч — разважлівы, удумлівы чалавек, які па-бацькоўску адносіцца да маладыёўшых. Нягледзячы на тое, што драматург дакучыла падкрэсліваў, што Бераст — настаўнік, артыст пазбавіў яго дыдактычна-рэзанаёрскіх рысаў, а паказаў Бераста, як старэйшага таварыша. Так, па-майстэрску здолеў Крыловіч перадаць задуманасць, энергічнасць і гуманнасць чалавека Сталінскай эпохі.

Таму асабістага і грамадскага найбольш ярка выявіў Крыловіч у спектаклі «Жыццё кліча» Біль-Белацаркоўскага. Савецкі вучня прафесар Чадаў распрадоўвае праект змены клімату паўночнай часткі Сібіры. Але слабае здароўе перашкаджае яму. Прафесар моцна жадае жыць.

«Я не хачу паміраць. Калі-б, нават, параліч пакінуў-бы мне адно толькі вока, каб бачыць свет і адно толькі вуха, каб чуць яго гукі, і тды-б я не адмовіўся ад жыцця», — гаворыць ён.

У гэтых словах, побач з аптызмам, ёсць і другая глыбокая філасофская думка. Чалавек, найвышэйшае стварэнне ў свеце, можа перамагчы прыроду, змяняць клімат цэлага краі, але выратавацца ад смерці не можа і гэтую трагедыю чалавека Крыловіч данёс да гледача, з асаблівай сілай і, такім чынам, зрабіў вобраз Чадава больш глыбокім і змястоўным.

Вобраз Чадава — выршны актёрскага майстэрства Крыловіча.

У гэтай ролі артыст выявіў цікавую уласцівасць свайго таленту: ён заўсёды ўзнаймаў над літаратурным творам, ад агульнага разумення вобраза ішоў да прыватных рысаў яго характараў.

Крыловіч працаваў і ў кіно. Гіа беларускай кінафарацы ён здымаўся ў фільме «Дваючыя нараджэнні» (сцэнары Р. Кобеца, рэжысёр Аршанскі) і павінен быў іграць гаюную ролю ў харшце «Дніпро ў агні» (сцэнары І. Барашкі). У кіно ён не паспеў яшчэ разгарнуць сваіх здольнасцяў; заўчасная смерць спыніла гэтыя яркае і цікавае жыццё.

На працягу ўсяго свайго творчага шляху У. М. Крыловіч няспынна і упарта удасканальваў сваё майстэрства. Яго ніколі не здавальняла дасягнуты. Цятра-бавальнасць да — сябе, самакрытычнасць былі яго творчымі прынцыпамі.

У дні дваццаціпяцігоддзя Беларускага Дзяржаўнага Тэатра імя Янкі Купалы светлы вобраз выдатнага майстра беларускай сцэны У. М. Крыловіча паўстае асабліва выразна. Крыловіч не можа застацца толькі ў мінулым — ён з намі. Яго вялікі актёрскі талент жыў і шчыра доўга будзе жыць у малодзе пакаленне беларускіх артыстаў.

Заслужаны артыст БССР У. М. Крыловіч у ролі Чужакова, народная арт. БССР І. Ждановіч у ролі Галі («Жыццё кліча»).

Творчасць беларускіх класікаў па радзі

За апошні час аддадзена літаратурна-драматычнага вяшчання Рэспубліканскага радыё-камітэта наладжвае серыю перадач вершаў і пэм Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Музычна афармляюцца пэмы «Магіла лва», «Бандароўна» і «Курган» Янкі Купалы. Таксама падрыхтоўваюцца для перадачы лірычныя і жартоўныя вершы народнага паэта. Пераддзены ўжо ўрыўкі з пэмы «Новая зямля» Якуба Коласа і вершы, напісаныя ім у 1911—12 г.г. Рыхтоўца вялікая музычна-літаратурная перадача з фрагментаў пэмы «Сымон музыка».

Народны арт. БССР У. Уладзімірскі ў ролі Трыстана, заслужаны арт. БССР Б. Кудраўцаў у ролі Тэадора («Сабака на сене»).

БЕТХОВЕН

(Да 175-годдзя з дня нараджэння)

Калі мы гаворым пра Бетховена, у гэтым імені мы чуем больш чым імя музычнага генія! Ад слова «Бетховен» павявае нейкай зусім своеасаблівай тытанічнай вялікасцю.

Бетховен — гэта адначасова ўвасабленне і недасяжнай вышын чалавечага генія, і жалівых пакут, і светлай дабраці, і высокародных імкненняў наперад, і ўсемагутнай сілы волі.

Лёс Бетховена быў сапраўды глыбока трагічны. Усё яго жыццё — судзілы ланцуг жорсткіх пакут. Цяжкае дзяцінства і юнацтва, а з 19-гадовага ўзросту страшнае няшчасце — глухата, што пазавіла яго магчымасці мець дачыненні з людзьмі, пазбавіла ўсякай асаблівасці радасці і зрабіла Бетховена адзіночым, замкнутым, няшчасным чалавекам. А на самам сярэе гэты пакуткі, якога хвароба адарвала ад людзей, так любіў іх! («О людзі, што лічыце альбо называюць мяне непрыхільным, упартым мізантропам — якія несправядліва вы да мяне!»). І сапраўды ён быў надзвычай добры! («Ніхто з майх сяброў не павінен ші ў чым адчуваць патрэбу, пакуль у мяне што-небудзь ёсць», «я не ведаю другога прывіда вялікасці, як дабраці!»). Самазхвэрнасць дзела Бетховена — усё што натхніла герояў Бетховена на гераічныя ўчыны — яе мы бачым і ў Эміонта і ў міфічнага Праметэя.

Бетховен імкнуўся да свабоды і роўнасці. («Свабода, прарэс з'яўляюцца мэтай мастацтва, як і ўсёй свеабудовы...», «Маё мастацтва павіна сплываць

толькі на карысць бедным!»). Венскі двор не вельмі любіў Бетховена за яго перадавыя погляды. На першым выкананні яго IX-ай сімфоніі імператарская фамілія дэманстрацыйна адсутнічала. Але венская публіка адказала на гэта сваёй дэманстрацыяй, наладаўшы Бетховену бурную авацыю. Нейкі, час Бетховен павярнуў бы, што Бананарт прывядзе народы да свабоды, але пачушы пра яго каранакцыю, з ярасцю разарваў прысвечэнні Бананарту да «Эрсікі».

Але калі доля была блзятасна да Бетховена, дык у ім яна напаткала чалавечы магутнай сілы волі. («Я схаліло долю за горла, зусім сагнуць мяне ён не ўдасца». «Ніякай вышчасны сучасныца, напаткаўшы такога-ж як і ён няшчаснага, які, нягледзячы на ўсе супроцьдзейні прыроды, зрабіў усё, што ён мог, каб стаць чалавекам, вартым гэтага імя».

«Чалавек, дапамажы сабе сам!».

Мы бачым у ім гераічнага змагага супроць злага лёсу. Самым яркім апафеозам яго магутнай сілы волі з'яўляецца створаная ім у самым цяжкай, апошняй гады жыцця 9-ая сімфонія, што ўслаўляе Радасць.

«Якая завава вартая гэтага, — гаворыць Раман Ралан, — якая бітва Бананарта, якое сонца Аустэрліца можа параўноўвацца з гэтым звышчалавечым намаганнем, з гэтай перамогай, самай бліскучай з усіх, якія калі-небудзь атрымліваў чалавечы дух? Няшчасны, бедны, хворы, адзінокі, прыдушаны горам чала-

век, якому свет адмовіў у радасці, стварае радасць сам, каб аддаць яе свету».

Такім было маральнае аблічча гэтага найвялікшага чалавека, што падараваў свету выдатнейшыя музыкальныя творы. Непатуная музыка Бетховена са сваёй класічнай прастацінайсцю, са сваёй высокароднай прастацінай і ў той-жа час поўная недасяжнай велічч і велізарнага трагізма — гэта музыка заўсёды будзе выклікаць у нас моцныя і самыя ўзвышаныя пачуцці. Нездарма Уладзімер Ільіч Ленін гаварыў: «Не ведаю нічога лепшага за «Апэліятыя» — цуда якоесці!».

Нездарма Шуман пісаў пра бетховенскую пятую сімфонію: «Як часта яе ні слухаеш, яна дзейнічае з наземнай сілай, як вядомыя з'явы прыроды, якія, як-бы часта ні паўтараліся, заўсёды напавіваюць нас жахам і здзіўленнем». Нездарма Раман Ралан гаворыць пра музыку Бетховена: «... як цудоўна загартуваецца, калі акупаешся ў гэты акіяны волі і веры». «Ён уяўляе сабою, — гаворыць Ралан пра Бетховена, — самую гераічную сілу навіягага мастацтва. Ён — найвялікшы і лепшы друг тых, хто пакутуе і змагаецца».

І вось гэтым «акіянам волі», які загартувае чалавечы, назаўсёды застаецца для нас і для ўсіх наступных пакаленняў музыка Бетховена. У магутных віхурах яго «Апэліятыя», у веліччэй карніцах яго сімфоній, у непаўторных канталедах яго квартэтаў — чалавек заўсёды знойдзе жыццётворную крыніцу **сваёй сілы для жыццёвай барацьбы.**

Ул. ЗАЛКІНД.

Ліст з Украіны

Аб новай п'есе Аляксандра Карнейчука

Магчыма, самай буйнай падзеяй у літаратурным жыцці Савецкай Украіны ў 1945 годзе было з'яўленне новай п'есы лаўрэата Сталінскай прэміі драматурга Аляксандра Карнейчука «Прыязджайце ў Званкавое».

Творчасць Аляксандра Карнейчука вядома далёка за межамі Савецкай Украіны. Яго п'есы «Платон Крэчат», «У стэпах Украіны», «Фронт», «Місія містера Перкіна ў краіну большэвікоў» — былі пастаўлены амаль ва ўсіх тэатрах Савецкага Саюза. Крытыка адзінадушна вызначала, побач з высокімі мастацкімі якасцямі, адну імяненую ўласцівасць творчасці Карнейчука — глыбоку і востра пастаўленых у п'есах праблем і пытанняў.

Праблема адраджэння савецкага жыцця ў раней акупаваных абласцях і рэспубліках не вычэрпваюцца адным аднаўленнем разбураных гарадоў і вёсак.

Агульнавядома таксама, што, скажам, ваіны 1914—1918 года ў літаратурным жыцці краіны-пераможцаў — Англіі і асабліва Францыі, выклікала цэлы рад змен. Досць прыгадаць «Ноч» Марыяка, а затым і ўсю шматлікую пасляваенную літаратуру, каб прыгадаць таксама і тое, што ў большай частцы цэнтральных героям стаў расчараваны і спустошаны вайной чынык, пазавулены ўсякіх ідэй і высокіх імкненняў.

Вядома, мы не маглі чакаць, што ў нашай літаратуры з'явіцца падобны герой. Але, натуральна, ваіны выклікала рад бачальных з'яў у нашым побыце, сямейных дачыненнях, і заплюшчыць вочы на гэты з'явы савецкая літаратура не можа.

Тым большую цікакасць выклікае новая п'еса Аляксандра Карнейчука.

Яго п'еса «Прыязджайце ў Званкавое» сюжэтная вельмі простая. У сёло Званкавое — тыповыя украінскае сяло — вярнуліся з арміі дэмабілізаваныя, Сяла, па-сутнасці, няма — яго спалілі і зруйнавалі немцы. Сяло трэба будаваць нанова, але якім? Ці такім, якім яно было раней, ці новым, прыставамным да новых задач і умоў?

Кіруе працай па аднаўленню былі сержант Чырвонай Арміі Пракоп Ключка. З ваіны ён выйшаў зусім не такім, якім яе пачаў. Ён бачыць будучыню блізкай і радаснай, але ведае, што шлях да гэтай будучыні трэба працярэліваць агульнымі намаганямі. Пракоп — найглыбейшы аптыміст. Аптымізм яго не білагічнага характара. Ён унікі, замацаваўся, вырас у паміж сабою і дапаўняюць адзін ад-

Пракопа ў выніку ўдумлівага аналіза грандыёзных падзей у час Айчынай вайны. Вера Пракопа ў народ — вынік пераконання, што сілы народа невучэрныя, хаця яго асобныя прадстаўнікі і могуць мець тыя або іншыя хібы, Адсюль у Пракопа вялікая ўвага да ўсіх людзей, да іх нястачы і запатрабаванняў, да іх нягод і імкненняў.

Другі герой п'есы «Прыязджайце ў Званкавое» — Сцяпан, які вярнуўся з арміі, не можа знайсці прыстававання свайм сілам, знайсці сабе пэўнага месца. Праца, якую ён выконваў у калгасе да вайны, яго ўжо не задавальняе. Не наладжваюцца ў Сцяпана і ўзаемаадносінны з жонкай — старэйшай калгасна. Сцяпану проста нека «няёмка» ад таго, што тут, у калгасе, ім — былым афіцэрам Чырвонай Арміі — будучы кіраваць жанчыны, якія выраслі за час ваіны ў кіраўнікоў калгаснай вёскі.

Пракоп глыбока разумее і Сцяпана і яго жонку, якая балюча перажывае адход мужа ад сям'і. І калі Сцяпан потым, у канцы п'есы, знаходзіць сябе і сваё месца ў калгасе, у гэтым ён шмат у чым абавязаны Пракопу. Пераддзены Сцяпана паказана ў п'есе абгрунтавана.

Артыгальным з'яўляецца вобраз вясковы дзючыны Арыны, таксама дэмабілізаванай з арміі. Да ваіны Арына працавала ў калгасе свінаркай. У час ваіны яна павывала за мяжой, у прыватнасці, у Бухарэце. Арына ў захапленні ад Бухарэста, яго рэстаранаў, кабарэ, яго знешняга бляску і мішуры. Праўда, Арына часамі, гаворыць, што румынскія сяляне ходзяць босым, што ім няма чаго есці. Але не гэта гаюнае для яе. Яна прывезла з сабою ўзору замежных убораў і выхвалілася імі. Яна нават не разумее, чаму выклікае смех у сябровак, іх нязлы, але трапныя кепкі. Ці варты гаварыць аб тым, што Арына лічыць зусім неамагчымым вярнуцца на працу ў свінарнік. Гэта — крыху гратэскавы вобраз.

Вострая, трапіная мова камеды Карнейчука дае аўтару магчымасць зносна і ўсебакова высьмеяць падобнае захваленне Захадам, паказаць яго сапраўдную існасць. Арына ў той-жа час дзедзена аўтарам не як бездзейна хворы чалавек. Зусім не. Яна хворая, але яе можна вылечыць, яна толькі ў палоне бляску знешняй «культуры», але ў аснове — гэта савецкая дзючына.

Надзвычай цікавымі з'яўляюцца два вобразы — паэта Гаёвага і архітэктара Задарожнага. Гэтыя вобразы блізка адлюстраваны ў п'есе «Сабака на сене».

наго. І Гаёвы і Задарожны ў палоне мінулага. Яны бачаць у гэтым мінулым ідэалы, да якіх трэба імкнуцца і якія трэба апываць. Задарожны

Памяці Арсена Арсенкі

З усім нядаўна памёр Арсен Дзянісавіч Арсенка. У сэрцы яшчэ не астыла гора ад непасрэднага адчування страці выдатнага артыста і чудаўнага чалавека.

Арсенка — сын вялікай Украіны — аднаго з найбольш музычных народаў у свеце, нарадзіўся ў м. Новая Вадалага, на Ларкаўшчыне ў 1903 г.

Музычны ад прыроды, Арсенка змалку адчуў сілу і характэрна роднай песні і яна паланіла яго сваёй задушэнай паэтычнасцю.

Туга «заповіта», уздыманая мелодыя і бадзёры рытм песні «эй, нуте, хлопцы, славныя мелодыі», пакуты сіншовак Міхуры Шуран, якую шыфра кажаў прыгажун Грыцько, рамантычны вобраз Італікі-Італікі ў выкладцы ў юнака жаданне праз песню выказаць уласныя пачуцці, што яго хваліла Арсенка быў адораны лірычным барытонам мяккага тэмбра, з праніклывым пшчотнымі нотамі.

Арсенка спяваў пра бяскарыяныя стэпы маці-Украіны, пра шэсты зялёныя дубоў, пра шырокі і магутны Дняпро і «цхую украінскую ноч».

Разам з любасцю да песні прышло імкненне авалодаць ведамі і культурай вакаліста. Арсенка зразумеў, што без дасканалых ведаў талент спявака можа змарнець, як марнее кветка, што пазабудзена сонечнага святла.

З Новай Вадалагі Арсенка трапіла ў Харкаў, дзе пачынае вучыцца ў музычна-драматычным інстытуце. Там на лекцыях у яго нараджаюцца думкі аб першых канцэртах.

1925 год быў пачаткам шырокай канцэртнай дзейнасці Арсенкі. Праграма яго выступленняў складалася не толькі з песняў рэпертуара, Апрача украінскіх песень, ён сінваў рамансы, ары з класічных опер і дуэты з папулярных украінскіх меладрам і аперэт.

1926 год ому радаснай датай у жыцці Арсенкі — годам сканчання Харкаўскага музычна-драматычнага інстытута, творчы сталець і набыццё прафесійна-вышэйшай кваліфікацыі артыста і опернага спявака.

Перад малым артыстам адкрыліся шлях у мастацтва. Разгарнулася кнішчкая дзейнасць опернага саліста ў Харкаўскім дзяржаўным тэатры оперы і балета і вышароўнай опернай трупе «Іравабярэжжа».

У 1930—34 г. г. А. Арсенка—артыст Адэскага тэатра оперы і балета. Нястомны шыкальнік новага, таленавіты сінвак і здольны артыст хутка ому запрываны ў Маскву ў якасці саліста Вялікага тэатра Саюза ССР. Гэта было ў 1936 годзе. У Вялікім тэатры Арсенка ўзгадзіў сваю музычную культуру і адціліваў сваё вакальна-сцэнічнае майстэрства. Ён выраў у выдатнага маістра опернай сцэны.

З Масквы ў 1937 г. Арсенка пераезджа ў Мінск у Беларускае дзяржаўнае тэатры оперы і балета, і краз у той час, калі пачыналася падрыхтоўка да дэкады нашага мастацтва ў Маскве.

Беларусь зрабілася другой радзімай для Арсенкі. Тут ён працаваў восем год, у творчым калектыве нашага тэатра ён знаходзіўся да моманту сваёй трагічнай смерці. Незадоўга да гэтага Арсенка з захапленнем працаваў над сваёй апошняй партыяй Эскаміль з оперы «Кармен».

Успамінаючы влешнюю працу Арсенкі, партэона прыгаддае таксама і яго прывабнае аблічча чалавека з высокародным сэрцам. Цеплыня, дасціпнасць і прастата натуры хутка зольжалі яго з людзьмі. Ён валодаў непаўторнай здольнасцю весці сардэчную гутарку. Любімай тэмай Арсенкі была музыка. Таленавіты музыкант з артыстычнай душой, ён меў патрэбу ў тэатрычным аб'ектыванні сваёй багатай творчай практыкі. З пільнай увагай слухаў Арсенка цікавы для яго думкі суба-сіднікаў на тэмы гісторыі тэатра і эстэтыкі, часта рабіў свае трышчыя заўвагі, пры гэтым, здзіўляла адзіноства думак Арсенкі пра мастацтва з яго творчай дзейнасцю.

Вынікі 20-гадовай працы

Яшчэ ў часы беларускай акупацыі вядомы беларускі музыкантаў і фалькларыст Рыгор Раманавіч Шырма пачаў збіраць і запісваць беларускія народныя песні і музыку да іх. У выніку сваёй 20-гадовай працы Р. Р. Шырма падрыхтаваў да друку 5 тамоў рэнастайнага фальклорнага матэрыялу.

У першую частку 1-га тома ўвайшлі эпічныя і лірычныя народныя песні, загадкі і адгадкі. У другую частку 1-га тома — любовныя, бытавыя, жартоўныя народныя песні і баллады.

У II томе змешчаны народныя песні аб сямейным жыцці, жаночай долі, хрэсьбінах, сіроцінах і другія.

Арсенка — у тэатрычных разважаных і на практыцы—дамагаўся праўды на сцэне, як галоўнай задачы ў раскрыцці вобразаў. Яму былі неўласцівы штампі і трафарэты. Прабуючы над опернай партыяй, ён заўсёды шукаў арыгінальныя сцэнічныя дэталі і вакальныя нюансы, найбольш характэрныя для кожнага вобраза.

Арсенка дбайна клавашуся аб чысціні інтанацыі і тонкасці фразіроўкі, незалежна ад таго, ці датычыцца гэта бліскавуча ўзору віртуознай вакальнай тэхнікі — каваліны Фігаро, ці лёгкай, празрыстай музычнай тканіны ары Кузьміча — «Люблю я прывольле шырокіх палёў».

Народны артыст БССР А. Арсенка.

Адменнай уласцівасцю сцэнічнага тэмперамента Арсенкі з'яўляўся гумар. Выхаваны на украінскай музычнай культуры, Арсенка дасягнуў найбольшага творчага поспеху ў партыях аптымістычнага і камедыйнага плана. Нездарма ў каваліны Фігаро і камічных дуэтах украінскіх опер і аперэт яго тэмперамент і музычнасць раскрыліся найбольш поўна.

Сярод оперных салістаў не так часта трапляюцца людзі, якія адволькава моцна ў вакале і сцэнічным мастацтве. Але Арсенка належаў да іх.

У той-жа час нельга не заўважыць яго здольнасці ў і ў іншых оперных жанрах. Арсенка на сцэне дасканала валодаў і пауднёвай рамантычнай палымініасцю Эскаміль, і лірычнай неспасрэднасцю Андрэя («Кветка шчасця»), і дасціпнай гроніях Зытрака Закрэўскага («Міхась Ігдоргора»), і «трагічным гумарам» Рыгалега.

Дуэты Арсена і Валенціны Арсенка—ансамблі па вакальнай форме, — былі узорам майстэрства і ўзаемавынізі партыяраў. Цеплы прыем іх украінскіх дуэтаў на канцэртах тлумачыцца глыбокай і хвалючай праўдай, якой дуэты былі прасякнуты, і тонкім эстэтычным густам выканавання.

Такімі-ж разумнымі і тактоўнымі былі дачыненні Арсенкі да сваіх партнёраў на опернай сцэне. Гэта надавала асаблівую цеплыню спектаклям і узмацняла іх эмацыянальную ўсхваляванасць. Канкрэтны доказ нашай думкі — «Севільскі цырульнік» у нашым тэатры. Выхад Арсенкі — Фігаро ў першым акце змяняў рытм спектакля, і тады больш дынамічным рабілася ўсё жыццё на сцэне.

Народнага артыста БССР А. Арсенку глядачы запамінілі, як таленавітага спявака, чудаўнага актара і чалавека прыгожай душы. Яго талент і культура дастойна ацаніла савецкая грамадскасць і музычная крытыка.

Так, Ігар Белза ў 1942 годзе пісаў у газеце «Літаратура і Искусство» пра Арсенку: «А. Арсенка зачароваў слухачоў сваім выдатным голасам і незвычайнае выканання ў арыях Фігаро з «Севільскага цырульніка» Расіні і Кузьмы з оперы «У пущах Палесся».

Мастацкія вобразы, якія стварыў Арсен Дзянісавіч Арсенка ў беларускім тэатры, не забудуцца.

Агляд спектакляў рускай класікі

Прадстаўнікі Усесаюзнага журы па агляду рускай класікі т. т. Млечын і Дзямідаў разам з беларускай камісіяй—рэжысёрамі, артыстамі, драматургамі і тэатральнымі крытыкамі праглядзелі рад спектакляў у дзяржаўных і абласных тэатрах БССР.

Беларускі Дзяржаўны Драматычны тэатр імя Янкі Купалы паказаў тры спектаклі: «Шэныя каханне», «Ваўкі і авечкі» А. Астроўскага і «Апошняя» М. Горкага; Беларускае Дзяржаўнае Драматычнае тэатр імя Якуба Коласа—«Узвор» Н. Гогаля; Дзяржаўны Рускае Драматычнае тэатр БССР — «Тры сястры» А. Чэхава, Дзяржаўны тэатр імя Ленінскага комсомолу—«Мішчане» М. Горкага, Абласны Бабурыскі Драматычны тэатр — «Прада добра, а шчасце лейей» А. Астроўскага.

У канцы снежня адуцэцтва заклочнае паседжанне камісіі разам з прадаўнікамі Усесаюзнага журы, дзе будучы падведзены вынікі агляду, а лепшыя спектаклі будучы адабраныя для паказу ў Маскве.

Тэатр лялек—у Мінску

На гастролі ў Мінск прыехаў Дзяржаўны тэатр лялек БССР. Першыя спектаклі — «Па шчучаю вяленню» і «Чудоўны кошык» паказаны ўжо школьнікам сталіца.

Цяпер тэатр працуе над новым спектаклем «Кот у ботах», які ставіць рэжысёр М. Ваюшкін. Пасля гастролей у Мінску тэатр назадае гарады Прыбалтыкі.

Новы спектакль „Факір на гадзінку“

(Ад нашых карэспандэнтаў)

Днямі Маскоўскім тэатрам сатыры пастанавлены музычны вадзіль В. Дыхавічэга і М. Славадскага «Факір на гадзінку». Гэта чудаўны, вясёлы, сатырычны спектакль, які востра высмейвае адмоўныя з'явішчы ў пошыце правільнага гарадка. Поспех спектакля абумоўліваецца таксама таленавітай іграю заслужанага артыста РСФСР Ул. Хенкіна (Акім), заслужанага артыста РСФСР Ф. Курыхіна (Графім), заслужанай артысткай РСФСР Е. Мілюцінай (Васільеўна). Своёасаблівая і ярка выконвае ролю пісьменніка Караванава артыст тэатра В. Дарошын.

Спектакль пастанавлены заслужаным дзеячом мастацтва РСФСР Н. Гарчаковым і заслужаным артыстам РСФСР Ул. Хенкіным.

Музычнае афармленне — кампазітара Нікіты Багаслаўскага.

ЭПІГРАМА

II. Глебу

Чытаў я Ваш артыкул новы і аб адным хачу спытаць: Як можна так беспрывічліва аб прычынах ісаць? Я. БЯЗМЕН.

ЯНКА БРЫЛЬ

ГЕРОІ, ПАРТРЭТЫ, ДЭТАЛІ

Перада мною толькі што выданы зборнік ваенных апаўданаў Кузьмы Чорнага—пісьменніка вялікага сэрца і глыбокай, дапытлайва думкі.

Героем большасці апаўданаў зборніка з'яўляецца вясковы чалавек, спілы і просты будайны жыцця.

Колькі цеплыні хаці-б вост у гэтых словах найпрасцейшага з простых герояў зборніка — Пархвена Катлубовіча, таго, «што біўся з п'яным пёўмам»:

«... Можна ты ў вялікім дзе свеце апынішся, як вырастеш, — гаворыць Пархвен сваёму адзінаму ўнуку, падавеўшы яго да сямейнага радавога дуба на гародзе, гаворыць тонам дэдаўскага запавета.

— А дуб сабе будзе на гэтым самым месцы расці, і кожны год жалуды з яго будучы падаць, і табе будзе здавацца, што ты дайшоў ужо да такога месца на свеце, без якога і свет не свет, і людзі не людзі, а тымчасам сонца кожны дзень, калі будзе закінваць дзённую дарогу, прысядзе адпачыць на гэты дуб, а не на тваю галаву, хоць яна і залатая была-б».

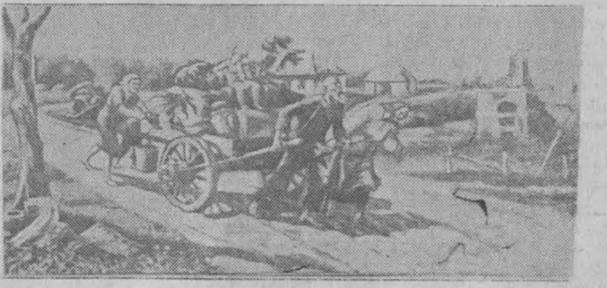
У вобразе волата-дуба, на якім «адпачывае сонца», найўсім голасам народнай мудрасці Чорны выказаў сваю любові да чалавека працы, да народа.

І гэтым вост чалавек у яго мірнай, лчальнай працы пераходзілі фашысцкія гвалтаўнікі. Працаўнік, якому гвалт — чужы, незразумелы, спачатку бітэжыцка пацярпаўна нахабствам гвалту, а потым зусім натуральна робіцца мсціўцам.

Выразна гэтай творчай праблема аддае сваю увагу пісьменнік-псіхолог Пархвен Катлубовіч («Вялікае сэрца»), бацька ў аднаменным апаўданаі, Кандрат Піліпчык у апаўданаі «Аксеніны сляды»—востры найбольш характэрныя рознавіднасці аднаго тыпу зборнага героя апаўданаў Чорнага.

Апошнім часам зуюцца зусім слухныя дакоры нашай крытыкі прызавікам за неадаровую тэндэнцыю «партызанскіх дэялоў», надуманых аднаасобнікаў партызанскай барацьбы, з прымыгнутымі матывамі асабійст помсты. Я лічу, што не надта смелым будзе сказаць, што пачалося гэта з лёгкай рукі Чорнага, аднак-жа з той карэзнай пундаі, што ў Чорнага былі не надуманыя, а цалкам узятая з жыцця людзі, і матывы іхняй помсты захопнікам былі глыбока псіхалагічна асэнсаванымі. Чалавек працы, прывабны сваёй прастотой і сціпласцю, якога здзек захопнік ператварыў у мсціўца, — зрабіўся галоўным героем твораў Чорнага. Сваёй неспасрэднай жыццёваасцю яго герой неадсяжна ўзвышаецца над чарадой малакроўных «дэялоў», якія паступова ўсё больш ды больш драбнеюць, адміраюць на нядзядзіннай глебе пераімання.

Уся нечалавечнасць фашызма найбольш выразна выступае пры паказе К. Чорны «Вялікае сэрца», ДВБ, 1945 г.

Зварот. Карціна мастака-самавучкі Аўчынінікава. (г. Гомель).

Памяшканне тэатра оперы і балета абдуоўваецца марудна

Нямецка-фашысцкія захопнікі нанеслі вялікія пашкоджанні будынку Беларускага Дзяржаўнага тэатра оперы і балета.

Пасля вызвалення горада Мінска былі прыняты меры на аднаўленню гэтага памяшкання. 12 сакавіка 1945 года Соўнарком БССР прыняў пастанову аб абдуоўвае тэатра. Гэта пастанова абавязвала скончыць рамонтныя работы да 25-га снежня 1945 года. Прадугледжвалася аднаўленне залі для глядачоў у даваенным выглядзе. Таксама вызначалася правесці да сезона 1946 года рэканструкцыю гэтай залі і ўсяго будынка. Праект рэканструкцыі павінен быў прадставіць, згодна дагавора, да 1-га верасня 1945 года архітэктар І. Лангбард.

На сёнешні дзень ужо адноўлены жалеза-бетонныя канструкцыі, перакрыцці над залей для глядачоў, адрамантаваны сцены, фалье. Аднак, усе праведзеныя работы з'яўляюцца толькі неабходнымі для таго, каб набегнуць далейшае разбураўня будынка.

План абдуоўвы тэатра да вызначанага тэрміну не выкананы. Хто ў гэтым

вінаваты? Працаўнікі тэатра лічаць, што гэта адбылося з-за адсутнасці будаўнічых матэрыялаў. Не хапае крөөвельнага жалеза, матэрыялаў для лянных, штукатурных, малярных і мастацкіх работ. Некаторыя арганізацыі не выконваюць дадзеных ім загадаў. Так, напрыклад, Касцюковіцкі завод імя Сталіна не выканаў заказ на спецыяльнае шкло. Канчаткова абдуоўва тэатр затрымліваецца таксама таму, што няма закончанага праекта рэканструкцыі тэатра. Архітэктар І. Лангбард да практычнай работы над праектам яшчэ не прыступіў.

У сваім выступленні на рэспубліканскай нарадзе работнікаў мастацтва дырэктар Беларускага Дзяржаўнага тэатра оперы і балета тав. Стэльмах урачыста абяцаў, што абдуоўва тэатра, нягледзячы на ўсе цяжкасці, будзе скончана ў вызначаны тэрмін. Абяцанне, аднак, не выканана.

Дырэкцыя тэатра оперы і балета павінна прыкласці ўсе сілы, каб хутчэй выканаць рашэнне СНК БССР і ўвесці ў строй будынак тэатра.

Ул. НІХАМКІН.

адносіні нямецкіх рабаўнікоў да нашых дзяцей. Бомбы, што падалі на галовы нявінных істот, і гітлераўская сістэма «залоўнікаў», з катаваннем і расстрэльваннем дзяцей дзеля ўплыву на іхніх бацькоў — вост найлепшы крытэры, найдакладнейшая мерка фашысцкага барбарства, нечуванай ступені маральнага заняпаду.

Чалавек думкі і знаўца душы — Кузьма Чорны не толькі адчуў гэта, але і здолеў перадаць з выключным, уласцівым яму майстэрствам. Ад сілы мастацкага абягульнення, выказапаў у партрэце «маленькай жанчыны», чуваць жыватворны подых таго, што ўмоўна завецца класікай.

І абуджэнне матчыных пачуццяў у дванаціццагадовай дзяўчынкы, якая ўзяла пад ахову чужых... не чужых, а трых меншых за яе самую дзетак; і жах адзіноты, калі яна, аглушаная бомбай, засталася ў лесе адна; і стаілаць, што з'явілася без пары, пад уплывам нішчаснага і радаснага, якую яна адчула, убачыўшы смерць першага немца — усё гэта дае судзільны, высокамастацкі партрэт. Кожная дэталёва-трымка, якую хочаш зрабіць, ёсць частка партрэта, якую нельга ўзяць без таго, каб не парушыць цэласці партрэта. Шукаючы вытрымку, неак цяжка знайсці выразную закончанасць думкі, выразную рысу, якая аддзяляе дэталё ад дэталё, — так моцна перагледзены ткіяі гэтыя жываго мастацкага арганізма.

Я спыняюся на тым, дзе пачуццё святаго абурэння і нянавісці дайшло да найвышэйшага напружання, на тым, дзе пісьменнік гаворыць голасам натхнення:

«У прагаліну паміж дрэў падала з самага нізкага свайго захаду сонца. Дзяўчынка стаяла ў сонцы быццам ужо ў бяздзмі». Стракатая хусцінка на яе галаве страціла ўжо ўсе свае колеры. Гэта была анучка, брудная і скамечаная. Сухаватка вісела на гэтым дзіцячым кавалкім трынтаў, вываленых у зямлі. Ног не было відно з-пад пласта пылу. Там, дзе ногі былі прабыты і абдраны аб каменні і карчы гэтай нялюдскай дарогі, тырчэлі гузы закарэзанай крыві. Завостраныя плечы яе тырчэлі ўгару, адно плячо трымалася вышэй за другое і раз-па-разу ўдарывалася. А твар быў учарнелы і завостраны. Вялікі неспакой сушыў яго. Чым больш яна стаяла тут, тым выразней сыходзіла з яго плечы ранейшай цягавітай упартасці, і замест яе ажываў адчай. З-пад залеленых зямлёў бек відны былі вочы, у якіх сміртэльнага стома амагалася з выбухам страшнага агню. Гэта быў позірк ні з чым не параўнавай прагі да радасці, аддушнай найвялікшым смуткам. Неўзабаве пачало прысочвацца ў душу і пачуццё адзіночцы, але яно не паспела пакласці сваю пячатку на вочы. Так, як ітшуха, чуючы свой час, шукае ціхага месца ўміраць, яна пачала шукаць вачыма часосці каля сябе».

І Пархвен Катлубовіч, і Кандрат Піліпчык, і зраднік Пацейчык з немцам Клеберам — усё гэта партрэты, вобразы, якія ўдала пералоўліваюцца праз маленькую прызму нейкай адной мастацкай дэталі. У Катлубовіча — няшчасная бойка з п'яным пёўмам; у Піліпчыка — забароненае любімай дачкой курныне тытуно; у Пацейчыка з Клеберам — торба хлеба з салам, якая

па-мастацку раскрылае ўзаемную нявісць двух вырадкаў.

Меншыя партрэты, якія можна назваць змаўшчымі, таксама злы талентам маістра. Возьмем, для клады, партрэт немца, які даў дачку садавода ў апаўданаі «Бацька і зноў ён, той самы, стаяў надшой. У яго рыжка галава і ўвесь быццам-бы рыжы. Цяпер ён нядажоўваў і не вадзюў з яе вачэй... ля разважліва калупаў у зубі сплёўваў з кончыка языка. А пусё так-жа глядзёчы на яе, пачаў варыць ізноў тое-ж самае:

— Дзе твой брат? Табе яшчэ алося адну хвіліну, каб думаць».

Сустрэкаючы безліч мастацкіх дэталёў, якія перлам параскіданы на старонках зборніка, мне ўспамінаюцца словы Брулава:

«Там толькі і пачынаецца мастацтва, дзе памынаецца ледзь-ледзь».

«Вось толькі ледзь-ледзь дакрануліся пазідаем, а малюнак адразу ажывае!»—захопліваўся вучыць Брулава. Гэтыя словы цалкам перадаюць і нашы адносіны да твораў Кузьмы Чорнага.

Вось ён шмат напісаў аб немцу Кубке, адным з тых дробных, агідных ніччэманасцей, што мерлілі быць панамі-прыганітымі над савецкімі людзьмі. Скажаў і тое, што Кубке быў нельга ў Нямецчэне нейкім там рахунаводам, і тое, як ён пачуў смак разбою ў нас, рабуючы намы каласы, — здэцка, было-б усё. Аднак, малюючы тое, як жонка гэтай ніччэманасці — вострапчельная Эльза «з дзікім позіркам ашале-лых вачэй выскачыла з ахопленнага по-льмяна дома», Чорны быццам-бы так сабе, між іншым, дакрануўся пэндзелем ізноў да партрэта Кубке — сказаў, што Эльза пабегла «следам за сваім Кубке». Колькі вялікай пагарды, народжанай нянавісцю, у гэтых словах, як поўна раскрылаецца гэтай дэталёю ніччэман Кубке!

Вось дзе іншыя дэталі, вельмі блізка адна ад адной размешчаны ў карціне распачы банды над трупамі расстрэляных немцаў дачкі і ўнучкі (апаўданаі «Бацька»).

«Анімелы, ён зрабіў крок яшчэ, і на парозе ўбачыў і яе, адзіную сваю дачку. Саломінка з пустым коласам старчаком паднялася з-пад яе галавы і здалася над ілбом. І ў той-жа момант і Настаска (унучка, Ян. Б.), і яна зліліся ў адну постаць, у адну істоту. Гадзі яна стала, як Настаска, Дачка і ўнучка сталі адным дзіцем».

Колькі страўноў партрэт замардаванай нямецкай вылюдкамі маткі без гэтай каласка на зламавай саломіне! Дзяўчынка з апаўданаі «Маленькая жанчына» з дзіцем на руках узякае ад нямецкага самалёта. «Два разы яна спатыкнулася і два разы падала, але кожны раз утрымоўвалася на каленях, каб зберагчы тую істоту, якую несла на руках. І кожны раз засталася на палыняй зямлі знакі ад яе вострых каленак».

Здавалася-б, што можна абыйсціся без гэтых знакаў ад вострых каленак, і нехта іншы абыйшоўся-б. Аднак, як абяднеў-бы без іх малонак!

Выключным майстэрствам Чорнага, яго прастай, сакавітай і чудаўнай мовай можна захапляцца бяскона.

ДА ЗІМОВЫХ КАНІКУЛ

У сувязі з набліжэннем канікул дырэкцыя Палаца піонеру распрацавала план арганізацыі культурнага адпачынку школьнікаў гор. Мінска.

У памяшканні Акруговага дома афіцэраў наладжваецца ўстава для школьнікаў маладшага ўзросту. Для вучняў старэйшых класаў будзе праведзены бал-маскарад. Перад школьнікамі выступяць артысты Беларускага Дзяржаўнага Філармоніі. У Палацы піонеру рыхтуецца таксама інсцэніроўка «Наша ёлка» і выступленні самадзейнасці школ горада і дзіцячых дамоў.

Выхаванцы дзіцячага дома № 10 кажуць у час канікул оперы «Гусі-лебедзі», а Беларускае Дзяржаўнае тэатры лялек—некалькі спектакляў, у тым ліку «Чудоўны кошык» С. Маршака і прэм'еру «Чароўная падарунка» В. Вольскага, да якой кампазітар Р. Пукет напісаў музыку. Вучні горада сустрэнуцца з народным паэтам БССР Якубам Коласам, з пісьменнікам П. Глебкам, А. Куляшовам і другімі. У тэатрах і кінотэатрах горада будучы дадзены спецыяльныя сеансы і ранішнікі.

Рэдакцыя: Л. АЛЕКСАНДРОўСКАЯ, А. БАГАТЫР'ОУ, Г. ГЛЕБАУ, Я. КОЛАС, А. КУЛЯШОУ (адказны рэдактар), А. КУЧАР, П. ПЕСТРАК.

АДКРЫТА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ

„Літаратура і Мастацтва“ на 1946 год

УМОВЫ ПАДПІСКІ:

на 3 месяцы—4 рублі 50 кап.
на 6 месяцаў—9 рублёў
на 12 месяцаў—18 рублёў

Падпіска прымаецца ўсімі гарадскімі і раённымі аддзеламі „Саюздруку“, а таксама ўсімі паштовымі аддзяленнямі.